

ANM guide och övriga publikationer • 2020:2c SV

Handledning i korrupsions- bekämpning för SMF-företag

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Denna handledning finns också på finska och engelska.

Ansvarsfriskrivning:

Denna broschyr baserar sig på material som har utarbetats av det nationella förbindelseorganet i Belgien, som ger information om OECD:s riktlinjer för multinationella företag, internationella handelskammaren i Belgien, myndigheterna i Belgiska federationen, näringsministeriet i Belgien och näringslivets centralförbund i Belgien. Arbets- och näringsministeriet har anpassat materialet till finländska förhållanden.

Uppgifterna i handledningen

- är av helt allmän natur
- är inte nödvändigtvis fullständiga, exakta eller aktuella
- är inga juridiska råd
- ersätter inte råd av sakkunniga
- är ingen garanti för ett säkert skydd.

Arbets- och näringsministeriet

Personal- och förvaltningsenheten
PB 32, 00023 Statsrådet
Tfn 029 516 001
www.tem.fi

ANM gude och övriga publikationer 2020:2c SV
ISSN 2342-7922 (nätpublikation)
ISBN 978-952-327-572-0

Layout: ANM, Media- och kommunikationsenheten 5/2020

Förord

Finland har redan i många år kämpat mot korruption både inom inrikes- och utrikeshandeln.

Nuförtiden berör korruptionsbekämpning inte bara företagets egen verksamhet, utan också verksamheten hos företagets varu- eller tjänsteleverantörer och andra affärspartner. Korruption medför svårigheter för många företag och är ett av de största problemen som företag kan ställas inför. Korruptionsbekämpning gäller emellertid inte bara företag utan den är en moralisk skyldighet för hela samhället. Korruption är ett betydande hinder för ekonomisk utveckling och avskaffande av fattigdom, och försämrar också följderna av ekonomisk och social ojämlikhet. Korruption försvårar också verkställandet av mänskliga rättigheter.

Med hjälp av denna handledning vill Finland förbättra små- och medelstora företags kunskaper om de många riskerna med korruption och följderna av korruption. Den riktar sig till företag som driver verksamhet på marknader i hemlandet och/eller utlandet. Handledningen ger också företagen praktiska verktyg för bekämpning av korruption och visar konkreta exempel och sätt som företagen kan tillämpa i sina egna policyer för korruptionsbekämpning. Ansvarsfull förvaltningssed gör klar skillnad på tillåtna och förbjudna handlingsätt. Företagsledningen bör ha en klar inställning mot korruption. I det praktiska ledarskapet kommer det till uttryck i att ledningen ansvarar för att ta fram och införa adekvata interna kontrollåtgärder, en intern rapporteringskanal, etiska anvisningar och ett program för överensstämmelse med kraven för att man ska kunna upptäcka och bekämpa korruption och annat missbruk samt kommunicera om detta utåt.

Vi tackar våra belgiska kollegor för underlaget till denna handledning och riktar också vårt varma tack till alla som kommenterat handledningen i utkastskedet, särskilt till Finsk handel, Skogsindustrin, Anne Vanhala och Tytti Saarinen.

LINDA PIIRTO

Arbets- och näringsministeriet

den 8 Maj 2020

PS. Om du har bråttom och inte har någon annan som kan läsa handledningen, hoppa direkt till sidan 39. Där finns en sammanfattning av vad företaget bör göra för att bekämpa korruption.

Innehåll

Inledning	7
I Vem? Vad? Varför?	
1.1 Vilka utgör målgruppen för denna handledning?	10
1.1.1 Definition av korruption och olika former av korruption	10
1.2 Vilka regler gäller finländska företag?	11
1.2.1 Finlands lag	11
1.2.2 Internationella rättsliga förfaranden.....	14
1.2.3 Det kan hända att utländsk lagstiftning tillämpas på fall av korruption ...	15
1.3 Varför bekämpa korruption?	15
1.3.1 Företagets förvaltning förbättras	15
1.3.2 Företagets anseende stärks	15
1.3.3 De juridiska riskerna minskar	16
II Hur kan företaget bekämpa korruption?	
2.1 Engagemang i korruptionsbekämpning	18
2.2 Företagets etiska handlingsprogram	19
2.3 Engagemanget måste vara äkta – vem ansvarar för det etiska handlingsprogrammet?	20
2.4 Bedömning av risker i anslutning till etiska frågor och överensstämmelse med kraven	21
2.5 Att utarbeta verksamhetsanvisningar	24
2.5.1 Bekämpning av all korruption	25
2.5.2 Hantering av överträdelser av verksamhetsreglerna.....	29
2.5.3 Förfaranden för ledningen.....	29
2.5.4 Övervakning av tredje parter	31
2.5.5 Hantering av villkoren i affärsrelationer	34
2.6 Information till företag, kunder och intressentgrupper	35
2.7 Effektiviteten i programmet bör säkerställas regelbundet	37
III Vad händer nu?	
Bra källor till information.....	40
Bilaga 1. Exempel på klausul om korruptionsbekämpning	41
Bilaga 2. Ordlista	44

Inledning

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD har redan i över 50 år främjat förfaringsätt som syftar till att förbättra den ekonomiska och sociala välfärden överallt i världen. OECD-konventionen mot mutor förutsatte att bestickning av utländska tjänstemän ska göras straffbart i medlemsländerna¹. Konventionen godkändes av alla OECD-länder samt åtta andra stater². OECD:s riktlinjer för multinationella företag³ innehåller åter rekommendationer som staterna ger företag, bland annat om bekämpning av korruption.

Trots det internationella samarbetet och de nationella insatserna förekommer korruption i hela världen. Enligt Transparency Internationals korruptionsindex får över 2/3 av världens 180 stater mindre än hälften av det totala poängtalet i indexet, där 0 poäng betyder mycket korrupt och 100 poäng betyder korruptionsfrihet.⁴ Även om korruptionens omfattning oftast återspeglar den demokratiska nivån i landet⁵, har också många europeiska politiker och företag varit parter i korruptionsskandaler. Skandalerna har handlat t.ex. om missbruk av inflytande eller offentliga medel.⁶ Indexet visar att Finland kommer på tredje plats i listan på de minst korrupta länderna i världen.⁷ Enligt en internationell jämförelse förefaller det emellertid som om korruption blivit ett större problem i Finland än tidigare. I Finland är främst pressfriheten och suddig gränsdragning mellan offentliga och privata intressen anledningar till bekymmer.⁸

-
- 1 OECD (1997), konvention om bekämpande av bestickning av utländska tjänstemän i internationella affärsförbindelser: <https://bit.ly/2qAA3LA>.
 - 2 OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, <https://bit.ly/1YYZ2BN>.
 - 3 OECD (2011), OECD:s riktlinjer för multinationella företag, på svenska: <https://www.oecd.org/daf/inv/mne/MNEguidelinesSVENSKA.pdf> och på engelska: <http://mneguidelines.oecd.org/guidelines/>.
 - 4 Transparency International: Corruption perception index 2018, <https://www.transparency.org/cpi2018>.
 - 5 Visual Capitalists: Visualizing Corruption Around the World, <https://bit.ly/2tagR8h>.
 - 6 Transparency International: Why corruption matters in the EU elections, 23.5.2019, <https://bit.ly/2yXN85y>.
 - 7 Transparency International: Finland, <https://www.transparency.org/country/FIN>. Nedladdat 13.8.2019.
 - 8 Transparency Suomi: Kansainvälinen vertailu: Korruptio Suomessa aiempaa isompi ongelma, <http://www.transparency.fi/cpi2017/>.

I fråga om ekonomiska konsekvenser har det bedömts att korruption orsakar EU-ekonomin förluster på minst 120 miljarder euro varje år, vilket bara är något mindre än EU:s årsbudget.⁹ Enligt en undersökning som gjorts av EU-parlamentets forskningstjänst minskar korruptionen unionens BNP med 179–990 miljarder euro varje år.¹⁰

Det kan alltså konstateras att korruption förekommer mer eller mindre överallt och att den har betydande, negativa konsekvenser för ekonomin. Varför måste vi bry oss om det? Därför att korruption är som en sjukdom som pinar såväl människorna som samhället. Korruption minskar förtroendet för andra människor och för samhällets funktion, och uppmuntrar inte direkt människorna att medverka i demokratiska processer. Korruption försämrar också verksamhetsbetingelserna för myndigheterna och de offentliga organisationerna. Dessutom bromsar korruption upp den ekonomiska tillväxten och ökar den ekonomiska ojämlikheten samt miljöförstörelsen. På det hela taget har korruption således skadliga konsekvenser för människornas livskvalitet, för naturen omkring oss samt för företagens verksamhetsfält och en sund konkurrens.

Företag kan genom tillbörlig aktsamhet undvika skador och förluster som beror på korruption. I praktiken innebär det att företagen bör utveckla och ta i bruk tillbörliga interna kontrollåtgärder, etiska verksamhetsanvisningar och åtgärder, och skydda dem som rapporterar om missbruk i syfte att upptäcka och bekämpa korruption. När en på riskbedömningar baserad intern kontroll täcker behövliga förfaringsätt för penningtrafiken och bokföringen, och kontrollen följs upp och utvärderas kontinuerligt, hjälper kontrollen till att säkerställa att företaget inte kan användas för korruption eller för att dölja korruption.

Det är viktigt att märka att ett etiskt handlingsprogram som införs i företaget inte ensamt räcker till för att förändra företagskulturen. Stöd behövs från alla avdelningar i företaget, men särskilt den interna kommunikationen och personalförvaltningen bör stöda de etiska anvisningarna. Personalutbildning är också viktigt för att anvisningarna ska kunna omsättas i praktiken.

Syftet med denna handledning är att hjälpa finska företag att starta interna åtgärder för att skydda sig mot korruptionsrisken i affärsverksamheterna både i hemlandet och utomlands. Åtgärderna bör särskilt i SMF-företa anpassas till företagets situation, inbegripet företagets storlek, juridiska struktur, geografiska område, industribransch samt rättstillämpning och andra juridiska grundprinciper som företaget är underställt i sin verksamhet¹¹.

9 EU:s korruptionsbekämpningsberättelse, COM(2014) 38 slutliga versionen, Europeiska kommissionen, 2014, <https://bit.ly/2uKhXqx>.

10 EU-parlamentets forskningstjänst (2016): The Cost of Non-Europe in the area of Organised Crime and Corruption. Annex II – Corruption, <https://bit.ly/2REy9Zb>.

11 OECD (2010), Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics, and Compliance: <https://bit.ly/2KHV8g3>.

Vem? Vad?
Varför?

1

1.1 Vilka utgör målgruppen för denna handledning?

Denna handledning är avsedd att stöda och vägleda SMF-företag i främjandet av goda affärsse-der och korruptionsfria affärsrelationer både i Finland och internationellt. Handledningen är nyttig även för medborgarorganisationer, arbetsmarknadsorganisationer, företagsorganisationer, tjänstemän och forskare. Den omfattar en pragmatisk översikt av korruptionsfenomen samt anvisningar för företagsledningen och arbetstagarna om hur de genom sitt eget agerande kan bekämpa korruption i sina affärsrelationer.

Korruption är ett internationellt fenomen som förekommer överallt i världen, också i Finland. Formerna av korruption kan variera från land till land.

1.1.1 Definition av korruption och olika former av korruption

Korruption¹² är missbruk av inflytande för egen fördel. Korruption hör i allmänhet samman med mutor, dvs. att man i hopp om en gentjänst ger pengar, en tjänst eller en annan materiell eller immateriell nytthet till en eller flera personer som har inflytande på beslutsfattare. Korruption kan också handla om att be om en illegal fördel för en tjänst. Mutor är dock bara en form av korruption.

Korruption är ett mångfasetterat fenomen och därför kan vilken åtgärd som helst som uppfyller kännetecknen på missbruk, bestickning, bedrägeri, förskingring, insideraffärer eller bokförings- och revisionsbrott klassificeras som korruption. Missbruk av förtroendeställning och otillbörligt utnyttjande av affärshemligheter kan också innehålla drag av korruption. Eftersom det är svårt att ge en heltäckande definition av korruption, är det svårt att identifiera och bekämpa fenomenet.

Korruption tar sig uttryck i att fördelar ges och tas emot på ett oetiskt sätt, intressekonflikter och favorisering samt oetiskt beslutsfattande utanför de formella strukturerna för beslutsfattandet. Ett vanligt drag hos korruption i Finland är att gärningsmannen iakttar lagen men ändå agerar oetiskt. Enligt undersökningar hör korruptionsriskerna i Finland ofta samman med strukturell korruption snarare än så kallad gatukorruption som förekommer i det dagliga livet.¹³ Vid strukturell korruption används en offentlig organisation, t.ex. en kommun eller en stad, för att främja privata intressen. Verksamheten är dold och den inbegriper osaklig påverkan på beslutsfattandet. Förfaringssätten uppfattas inte som felaktiga, utan som acceptabla sätt som vunnit terräng

12 OECD (2008). Corruption. A Glossary of International Standard in Criminal Law: <https://bit.ly/2buh1NG>.

13 Johanna Peurala & Vesa Muttilainen (2015): Korruption riskikohteet 2010-luvun Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja, <https://bit.ly/2sjjVOU>.

i företaget under en längre tid, ”så brukar vi göra”. Förfaringssätten blir ett systematiskt drag i anslutning till organisationsstrukturen.¹⁴ Härav kommer benämningen strukturell korruption. Riskerna för sådan framträder ofta i gränssnittet mellan den offentliga och den privata sektorn.

Byggnadssektorn, offentlig upphandling och anbudsförfaranden, samhällsplanering, politiskt beslutsfattande och politisk finansiering är centrala riskområden för korruption i Finland. Internationell handel och idrott är också exponerade för korruption. Enligt en analys av Europeiska kommissionen är stadsutveckling, byggande och miljöplanering särskilt korruptionsutsatta i hela Europa. I analysen observerades också att hälsovård kan exponeras för korruption.¹⁵

1.2 Vilka regler gäller finländska företag?

1.2.1 Finlands lag

Vad anses som kriminell verksamhet i lagen?

Om mutor föreskrivs i strafflagen. Mutbrotten indelas i två kategorier: mutor till tjänstemän (16 kap. SL, 40 kap. SL) och mutor på den privata sektorn (30 kap. SL)¹⁶.

Mutor till tjänstemän eller andra personer i motsvarande ställning och riksdagsledamöter är ett brott. Lagstiftningen strävar efter att skydda tjänsteutövningen och riksdagsmannarbetet mot försök till osaklig påverkan. Mutor till tjänstemän har i allmänhet betraktats som särskilt fördömligt, eftersom det försämrar förtroendet mot jämlikhet i tjänsteutövningen.

Mutor på den privata sektorn styrs av lagstiftning som strävar efter att skydda förtroligheten i relationen mellan näringsidkaren och dem som är anställda av näringsidkaren samt värna om tilliten till att näringsverksamheten är tillbörlig mer generellt.

Vad är ett straffbart förfarande? Enligt lagen kan ett straffbart förfarande handla om att man ger eller bara erbjuder en tjänsteman, en riksdagsledamot eller en person som företräder en företagare en orättmätig förmån. Ett straffbart förfarande kan vara aktivt, dvs. en situation där någon *erbjuder* någon en muta eller någonting värdefullt, eller passivt, dvs. en situation där någon *tar emot* en muta eller någonting värdefullt. I vardera fallet är syftet att få en person att utföra en uppgift eller låta bli att utföra en uppgift. Med andra ord är det straffbart att både ge och att ta emot mutor.

14 Ari Salminen: Rakenteellinen korruptio. Kartoitus riskitekijöistä ja niiden hallinnasta Suomessa. Vasa universitets publikationer, utredningar och rapporter 203, https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-619-7.pdf. Nedladdat 9.8.2019.

15 EU:s korruptionsbekämpningsberättelse, COM(2014) 38 slutliga versionen, Europeiska kommissionen, 2014, <https://bit.ly/2uKhXqx>.

16 Strafflag (39/1889), <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Nedladdat 1.4.2019. Nedladdat 1.4.2019.

Straffskalan för mutbrott är böter eller högst två års fängelse. Om mutan är exceptionellt värdefull kan förfarandet betraktas som ett grovt mutbrott. Som ett grovt mutbrott kan även betraktas en situation där mutans värde är relativt lågt men de övriga omständigheterna gör att gärningen är grov. Straffskalan för grovt mutbrott är minst fyra månaders och högst fyra års fängelse.

Lagstiftningen om mutbrott gäller förfaranden i Finland men i vissa fall också förfaranden i utlandet.

Vid mutning kan också en utländsk tjänsteman vara en part. En sådan person kan t.ex. vara följande:

- en person med en legislativ tjänst, en tjänst inom förvaltningen eller tjänsten som domare på någon nivå inom förvaltningen, vare sig det handlar om en nationell, regional eller lokal nivå
- en internationell tjänsteman
- en arbetstagare hos ett offentligt ägt företag (ett företag där staten, en kommun eller någon annan offentlig aktör utövar bestämmande inflytande), när företaget i fråga driver kommersiell verksamhet i egenskap av ett privat företag, eller
- i vissa fall en arbetstagare hos ett privat företag, om företaget utövar tillsyn över det allmänna intresset; exempel på sådana fall är tullinspektioner eller liknande uppgifter som köps som underleveranser efter offentlig upphandling.

Den finska strafflagen ändrades nyligen så att straffen vid både aktiv och passiv mutning, där en utländsk tjänsteman är part, skärptes kännbart.

Andra straff i anslutning till mutning

På korrupta förfaranden kan man även tillämpa andra påföljdsbestämmelser som hör samman med missbruk av tjänsteställning, brott mot skyldigheter och annat missbruk. Påföljder vid s.k. white collar crimes, dvs. brott i anslutning till näringsliv och penningtvätt, syftar också till att bekämpa korruption. På korruptionsbekämpning siktar också juridiska personers straffansvar, som föreskrivs om i strafflagen och som betyder att ett företag eller någon annan sammanslutning kan dömas till straff.

Andra lagstiftningsmedel i anslutning till korruptionsbekämpning

För att främja jämlika konkurrensförhållanden på arbetsmarknaden tillämpas i Finland en på lag baserad skyldighet för företag som anlitar hyrd arbetskraft eller underleverantörer att kontrollera sina avtalspartners bakgrund innan de ingår avtal med dem. Denna skyldighet och övriga bestämmelser som är viktiga för korruptionsbekämpning beskrivs närmare i följande kapitel.

LAG OM BESTÄLLARENS UTREDNINGSSKYLDIGHET OCH ANSVAR VID ANLITANDE AV UTMOMSTÅENDE ARBETSKRAFT

Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft¹⁷ syftar till att främja lika konkurrens mellan företag samt iakttagande av lagstadgade anställningsvillkor.

Tack vare lagen kan beställarna säkerställa att deras samarbetspartner uppfyller sina lagstadgade skyldigheter. Beställaren ska inhämta de i lagen nämnda utredningarna av samtliga affärspartner innan ett underleverantörsavtal eller ett avtal om hyrda arbetstagare undertecknas. Beställaren ska inhämta behövliga utredningar även av utländska affärspartner. För att uppfylla utredningsskyldigheten ska beställaren begära samma rapporter både av sina finska och sina utländska affärspartner.

Mer information på arbets- och näringsministeriets webbplats och¹⁸ på arbetarskyddsförvaltningens webbplats¹⁹.

LAG OM OFFENTLIG UPPHANDLING OCH KONCESSION

I lagen om offentlig upphandling och koncession²⁰ föreskrivs om de grunder på vilka en leverantör kan uteslutas från ett anbudsförfarande. Om det kommer fram grunder för uteslutning, kan den upphandlande enheten utesluta leverantören från anbudsförfrandet. I upphandlingslagen räknas också upp obligatoriska grunder för uteslutning²¹. Om sådana uppfylls ska den upphandlande myndigheten utesluta anbudsgivaren från anbudsförfrandet. Till de obligatoriska grunderna för uteslutning hör bland annat vissa ekonomiska och arbetsrelaterade brott, som lagakraftvunnen dom för korruption. Om anbudsgivaren eller personer i anbudsgivarens ledning eller i andra ansvariga uppgifter förknippas med grunder för uteslutning, ska den upphandlande enheten i regel utesluta anbudsgivaren från anbudstävlingen och inget köpavtal får ingås med anbudsgivaren.

Trots att det föreligger obligatoriska grunder för uteslutning kan en kandidat eller en anbudsgivare lägga fram bevis på sin pålitlighet. Bevisen kan t.ex. vara en utredning som visar att en kandidat eller en anbudsgivare har betalat ersättningar för skador som ett brott, ett fel eller en försummelse har orsakat eller lämnar exakta uppgifter om de åtgärder som kandidatens eller anbudsgivarens organisation eller personal vidtar för att förhindra straffbara gärningar i fortsättningen. Om den upphandlande enheten anser att bevisen och pålitligheten är tillräckliga kan enheten besluta att inte utesluta kandidaten eller anbudsgivaren från anbudstävlingen.

17 Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft (1233/2006), <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2006/20061233>. Nedladdat 1.4.2019.

18 Arbets- och näringsministeriet: Syftet med beställarsvarslagen är att säkerställa iakttaga det av villkoren i anställningsförhållanden: <https://tem.fi/sv/bestallarsansvar>.

19 Arbetarskyddsförvaltningen: Avtal med utländska företag: <https://www.tyosuojelu.fi/web/sv/gra-ekonomi/bestallarsansvar>; Utredningsskyldigheten enligt beställarsvarslagen i fråga om företag som är registrerade utomlands; <https://bit.ly/2MzLEnQ> (på finska).

20 Lag om offentlig upphandling och koncession 29.12.2016/1397, <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2016/20161397>. Nedladdat 1.4.2019.

21 Förteckning över obligatoriska grunder för uteslutning i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) 80 §.

INOM KORT: BÄTTRE RÄTTSSKYDD FÖR DEM SOM RAPPORTERAR OM MISSBRUK

Europeiska unionens ministerråd godkände hösten 2019 ett direktiv om skydd för dem som rapporterar om missbruk.²² Korruption hör också till sådana former av missbruk som ska rapporteras. Det nya direktivet förutsätter att företag och offentliga aktörer upprättar säkra kanaler för rapportering av missbruk. Skyldigheten gäller företag som har minst 50 arbetstagare, aktörer i finansbranschen oberoende av storleken samt statsförvaltningen, landskapsförvaltningen, kommuner och andra offentliga aktörer.²³ Direktivet har också bestämmelser om hur de som rapporterar om missbruk ska skyddas mot motåtgärder, om myndigheternas information till medborgarna samt om utbildning i ämnet som riktar sig till tjänstemän. Medlemsstaterna ska verkställa direktivet nationellt senast 17.12.2021.

1.2.2 Internationella rättsliga förfaranden

Den finska lagstiftningen om mutor grundar sig på ett flertal internationella rättsliga konventioner, som OECD:s konvention om bekämpning av mutor²⁴, Förenta nationernas konvention mot korruption, Europarådets straffrättsliga konvention mot korruption²⁵, Lahjontaa koskevaan rikosoikeudelliseen Euroopan neuvoston yleissopimukseen²⁶ och Europarådets civilrättsliga konvention om korruption 1999²⁷.

Dessutom förpliktar ett EU-direktiv²⁸ att rapportera andra än ekonomiska uppgifter särskilt i anslutning till korruptionsbekämpning. Direktivet sattes i kraft som en del av den finska lagstiftningen år 2016²⁹.

22 Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelse av unionsrätten 2019/1937 (23.10.2019), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.305.01.0017.01.FIN&toc=OJ:L:2019:305:TOC. Nedladdat 12.3.2020.

23 Europaparlamentet: Uudet EU-säännöt väärinkäytösten ilmiantajien suojelemiseksi (16.4.2019), <https://bit.ly/2vLojMe>. Nedladdat 9.8.2019.

24 OECD, konvention om bekämpande av bestickning av utländska tjänstemän i internationella affärsförbindelser (1997), <https://www.regeringen.se/contentassets/fb94cd1cb9644667a936546b-b67e09fe/konvention-om-bekampande-av-bestickning-av-utlandska-offentliga-tjansteman-i-internationella-affarsforbindelser>. Som komplement till denna konvention har OECD utarbetat anvisningar för multinationella företag (2011). Anvisningarna syftar till att främja ansvarsfull företagsverksamhet i den globala ekonomin. Korruptionsbekämpning är ett av ämnesområdena i anvisningarna.

25 FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå UNODC (2004), Förenta nationernas konvention mot korruption, Wien: <https://www.regeringen.se/49c832/contentassets/2b827dd6c0c343ba93d-1970c6be64b5c/forenta-nationernas-konvention-mot-korruption>.

26 Europarådet (1999) Straffrättslig konvention om korruption, STE 173, Strassburg: <https://bit.ly/2QnA8Av>. Finland ratificerade denna konvention år 2002. Finland hör också till GRECO-gruppen (Group of States against Corruption), som bevakar efterlevnaden av konventionen i medlemsländerna.

27 Europarådet (1999) Civilrättslig konvention om korruption, STE 174, Strassburg: <https://bit.ly/2A9IjKS>.

28 Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/95/EU av den 22 oktober 2014 om ändring av direktiv 2013/34/EU vad gäller vissa stora företags och koncerners tillhandahållande av ickefinansiell information och upplysningar om mångfaldspolicy: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32014L0095>.

29 Työ- ja elinkeinoministeriö: Vastuullisuusraportointi: <https://tem.fi/sv/ansvarsredovisning>

1.2.3 Det kan hända att utländsk lagstiftning tillämpas på fall av korrupktion

Vissa stater har lagstiftning om korrupsionsbekämpning där bestämmelserna om företagskorrupktion sträcker sig utöver statens befogenhetsområde och gäller affärstransaktioner i hela världen. Exempel på sådana stater är bland annat Förenta staterna med sin ”Foreign Corrupt Practices Act”, dvs. FCPA, och Storbritannien med sin ”UK Bribery Act”. Överskridning av statens befogenhetsområde betyder t.ex. att FCPA också gäller andra företag än sådana som har sin hemvist i Förenta staterna, som:

- finska företag som driver verksamhet i Förenta staterna
- finska företag som noteras på börsen i Förenta staterna
- personer på Förenta staternas territorium
- sådana företags dotterbolag som inte har sin hemvist i Förenta staterna men som har koppling till ärendet
- samriskföretag som inte har sin hemvist i Förenta staterna och dessa företags intresseföretag som inte har sin hemvist i Förenta staterna.

Dessutom förbjuder FCPA alla som inte är medborgare i Förenta staterna att delta i några som helst handlingar som verkar vara korrupktion. Därför händer det att många internationella transaktioner blir föremål för undersökning av Förenta staternas förvaltning också i fall där det vid första anblicken inte ser ut som om någon instans alls från Förenta staterna skulle vara involverad. Med andra ord, om ett företag har en affärsrelation med ett annat företag, t.ex. i form av underleverans, och FCPA eller UK Bribery Act tillämpas på affärsrelationen, kan det i praktiken innebära att bestämmelserna i dessa lagar tillämpas på finska företag, åtminstone delvis.

1.3 Varför bekämpa korrupktion?

1.3.1 Företagets förvaltning förbättras

Alla arrangemang som skapats med hjälp av korrupktion ökar osäkerheten eftersom verksamheten inte kan hållas så bra under kontroll. Avtal som knyter an till korrupktion kan återigen leda till att företaget utpressas av dem som känner till att korrupktion förekommit.

Det är också förbjudet att i bokföringen notera mutor som givits eller mottagits. Om dessa penningbelopp införs i bokföringen med en annan benämning, är noteringen ohederlig.

1.3.2 Företagets anseende stärks

Företagets anseende är nuförtiden en allt synligare del av företagets värde. Företagets anseende är viktigt för dess kunder och investerare, men har också blivit en viktig fråga för

företagets arbetstagare. Företagets anseende och värdegrund har blivit en allt viktigare faktor vid sidan av lönen när företag rekryterar nyckelpersoner.

I fråga om företagets anseende finns det inga grå zoner i korruptionsbekämpningen. Att försumma att iaktta bestämmelserna om korruptionsbekämpning vore ödesdigert för företaget både juridiskt sett och med tanke på den skada som företagets anseende får. Om man ser till en hållbar affärsverksamhet kan inget företag tåla någon som helst form av korruption.

Gedigna etiska anvisningar om korruptionsbekämpning som utarbetas och införs i företaget, inbegripet kommunikation och effektiva övervakningsmetoder, fungerar som en garanti för god förvaltning och visar att företaget är en pålitlig aktör i sin omvärld.

1.3.3 De juridiska riskerna minskar

Allt fler stater, både OECD:s medlemmar och andra, har ökat resurserna och åtgärderna för att upptäcka, identifiera och bestraffa gränsöverskridande korruption. Därför har företagen ett stort ansvar när det gäller efterlevnaden av lagarna om korruptionsbekämpning.

Å andra sidan håller man överallt i världen, även i demokratiska tillväxtländer, på att uppnå konsensus om att korruption är ett hinder för ekonomisk välfärd. Den ökande medvetenheten om globala miljöproblem och sociala problem har ökat förståelsen även om de olägenheter som gränsöverskridande korruption medför.

Lagstiftnings- och verkställighetsåtgärder för korruptionsbekämpning och myndigheternas metoder för korruptionsbekämpning utvecklas ständigt, vilket gör att korruption kan avslöjas och illegala medel spåras effektivare än tidigare och att straff lindras mer sällan. Många domare på olika håll i världen anser nuförtiden att företagen har haft tillräckligt med tid att anpassa sin affärsverksamhet och ekonomiförvaltning till de krav som ställs i lagstiftningen om korruptionsbekämpning.

I praktiken kan ett SMF-företag bekämpa korruption genom att följa vissa steg. Det första steget är att offentligt förbinda sig till nolltolerans i fråga om korruption och att kommunicera om detta med företagets arbetstagare, affärspartner och alla andra som har koppling till företaget. Därefter ska engagemanget i korruptionsbekämpning integreras i företagets kultur med hjälp av ett etiskt handlingsprogram. Handlingsprogrammet bör omfatta alla affärstransaktioner som kan exponeras för korruption samt gåvor och traktering. Handlingsprogrammet ska grunda sig på en riskbedömning där man beaktar företagets sektor, storlek och verksamhetens geografiska utsträckning. Riskbedömningen ska också omfatta metoder som företaget tillämpar när man granskar och väljer nya affärspartner. Företagets personal får utbildning i hur man arbetar i enlighet med det etiska handlingsprogrammet.

**Hur kan företaget
bekämpa korruption?**

2

Därtill ska företaget säkerställa att varje arbetare också anonymt – konfidentiellt och utan att behöva vara rädd för påföljder – kan rapportera misstänkt korruption eller misstänkt oetisk verksamhet till företagsledningen. Arbetstagarna ska också informeras om denna möjlighet. Ledningen ska handlägga anmälningar av det här slaget transparent och trovärdigt i syfte att stärka företagets antikorruppta kultur. Det sista steget är att ta fram ett uppföljningssystem som företaget kan använda för att följa upp och utveckla sina korruptionsbekämpningsåtgärder.

I de följande avsnitten beskriver vi närmare hur stegen ska genomföras.

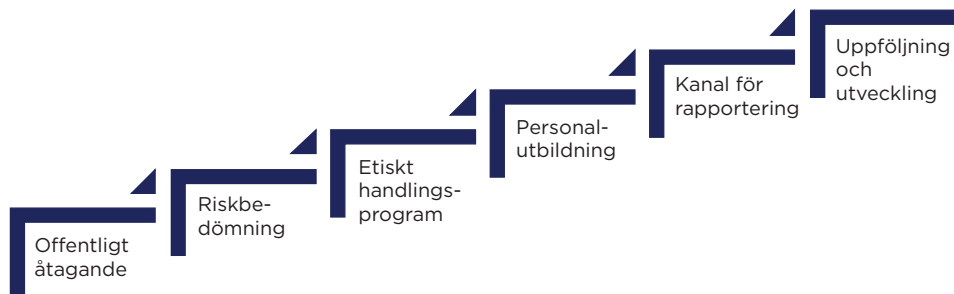

Bild 1. Steg mot korruptionsbekämpning

2.1 Engagemang i korruptionsbekämpning

Att ett företag engagerar sig i korruptionsbekämpning är inte särskilt effektivt så länge ingen känner till det. Därför är det ytterst viktigt att företaget i offentligheten förbinder sig att bekämpa korruption, t.ex. genom att på sin webbplats publicera ett av företagsledningen undertecknat åtagande att bekämpa korruption. För att säkerställa transparensen kan t.ex. företagets verksamhetsstadga, som beskriver företagets praktiska åtgärder för korruptionsbekämpning, bifogas åtagandet. På det här sättet kan läsaren bilda sig en uppfattning om hur företaget arbetar och om vad företaget förväntar sig av sin ledning, sina arbetstagare och sina affärspartner. Om företaget tillämpar nolltolerans i fråga om korruption är det bra att nämna det i det här sammanhanget.

2.2 Företagets etiska handlingsprogram

När företaget har en stark etisk värdegrund som ledningen har förbundit sig till, har företaget bättre förutsättningar att reagera på eventuella kriser och att återhämta sig från dem jämfört med ett företag med svag beredskap. Det etiska handlingsprogrammet är av största vikt och det ska innehålla tre uppgifter: **förhindra, upptäck och reagera**.

Företagets etiska handlingsprogram behövs också för hanteringen av andra risker än sådana som kan hänföras till korruption. Oftast tas också följande delområden upp i handlingsprogrammet:

- förhindrande av penningtvätt
- intressekonflikter
- övervakning av export och import
- konkurrenslagen.

Beroende på företagets struktur och bransch kan det hända att man i handlingsprogrammet också beaktar andra delområden, som

- mänskliga rättigheter
- integritetsskydd
- förebyggande av diskriminering och trakasseri
- skydd av personer som rapporterar om missbruk
- respekt för industriella rättigheter och upphovsrätter
- iakttagande av hälso-, säkerhets- och hygienstandarder
- övervakning av och metoder för information och kommunikation (ICCP)
- insideraffärer.

Även om företagets etiska handlingsprogram ofta fokuserar på att följa lagstiftningen, är det vanligt att man kompletterar dem med dokument som beskriver företagets värderingar. Syftet med det är att uppmuntra arbetstagare och affärspartner att agera så etiskt som möjligt i sina dagliga arbetsuppgifter. I de följande avsnitten redogör vi för hur ett etiskt handlingsprogram kan genomföras. Verktyg för genomförandet är bland annat delegering av ansvar, bedömning av etiska risker, förfaringsregler, att reagera på överträdelser av anvisningar, ledningsförfarande, förfarande för hantering av företagets tredje parter, distribution av information inom företaget samt till kunder och intressentgrupper, samt regelbunden uppföljning av effektiviteten i handlingsprogrammet.

2.3 Engagemanget måste vara äkta – vem ansvarar för det etiska handlingsprogrammet?

Företagets högsta ledning ansvarar för utarbetandet av ett etiskt handlingsprogram.

Företagets styrelse ansvarar för handlingsprogrammets innehåll, och hela ledningsgruppen ska lyfta fram företagets etiska värderingar. Som framgår längre fram i texten behövs klar och tydlig intern och extern kommunikation kring korruptionsbekämpningen för att arbetstarna och affärspartnarna ska förbinda sig att bekämpa korruption i sitt dagliga arbete.

Det är viktigt att företagets högsta ledning godkänner och själv förbinder sig att iaktta företagets handlingsprogram och gällande krav. Därtill ska högsta ledningen underrättas om de viktigaste överträdelserna eller problemen som gäller företagets etiska värden. Ledningen ska också få regelbundet rapporter om vissa risker och om hur väl det etiska handlingsprogrammet bidrar till att minska dessa risker.

Ledningen bör lägga ansvaret för det etiska handlingsprogrammet på personer som i praktiken har möjlighet att sätta tid på att utveckla verksamheten i företaget. Det rekommenderas att företaget utser åtminstone en av de högsta direktörerna att (på del- eller heltid) övervaka och samordna företagets etiska program. Direktören ska vara oberoende och ha tillräckligt med resurser och befogenheter till sitt förfogande.

Hanteringen av företagets etiska frågor bör prövas omsorgsfullt eftersom etiken måste vara i linje med företagets övriga förvaltning på samma sätt som den ska vara i linje med företagets särdrag och produktsortiment.

Därför utser företag som driver verksamhet inom starkt reglerade branscher ofta en direktör som ansvarar för ibruktagandet, verkställandet och övervakningen av det etiska handlingsprogrammet. Andra företag lägger återigen ansvaret för utarbetandet av verksamhetsregler på direktören för ett visst förvaltningsområde (juridiska avdelningen, ekonomiavdelningen eller personalförvaltningen), men ansvaret för genomförandet och övervakningen av det etiska programmet läggs på cheferna. I det senare fallet kan en ansvarig för etiska frågor utses i företaget. Till den ansvarigas uppgifter hör att ge anvisningar och stöd och att utarbeta rapporter.

Man bör inse att det inte finns något allmängiltigt sätt och att företaget väljer sin etiska verksamhetsmodell i samarbete med chefer, övervakare, auditörer och den som ansvarar för etiska frågor och frågor som gäller överensstämmelse med kraven.

2.4 Bedömning av risker i anslutning till etiska frågor och överensstämmelse med kraven

Bedömningen av riskerna i anslutning till etik och överensstämmelse med kraven är en fortlöpande process som bidrar till att skapa en bild av hur företaget exponeras för dessa risker och minska dem genom att göra behövliga ändringar i affärsprocesserna och åtgärda eventuella brister.

Bedömningen av riskerna i anslutning till etik och överensstämmelse med kraven ska anpassas efter företagets bransch, storlek och verksamhetens geografiska omfattning. Det rekommenderas att man alltid bedömer både företagets interna och externa risker och de viktigaste riskfaktorerna i dem. Riskbedömningen kan göras internt, eller så kan företaget anlita utomstående expertis.

Vid identifieringen av riskfaktorerna är det viktigt att granska företagets affärsverksamhet; produkter, tjänster, kunder, försäljningsnät, marknadernas geografiska läge samt företagets ledning, förvaltningsätt och historia. Därför ingår bedömningen av risker i anslutning till etik och överensstämmelse med kraven ofta i företagets allmänna riskbedömning.

Vilka är de externa riskfaktorerna i anslutning till korruption?

Landrisk

I vissa områden (eller områden) anser man att det råder stor risk för korruption, eftersom lagstiftning om ämnet saknas eller inte tillämpas i tillräcklig omfattning, de offentliga organisationerna är svaga och det inte finns någon transparens att tala om. Offentligt finansierade webbplatser, som Business Anti-Corruption portalen, innehåller gratis och detaljerade information om läget i olika länder³⁰.

Branschrisk

Vissa branscher betraktas som mer utsatta för korruption än andra. Som konstaterades tidigare hör de mest betydande korruptionsriskområdena samman med branscher som har nära koppling till offentlig upphandling och samhällsplanering. Enligt OECD begås korruptionsbrott internationellt sett mest inom gruvindustrin, byggindustrin, transport- och lagerbranschen, datakommunikation och produktionsindustrin.³¹

Affärspartner

Affärsrelationer, som samföretag, konsortier, förmånstagare, mellanhänder, underleverantörer och andra tredjeparter är riskfaktorer eftersom bestämmanderätten distanseras från företaget i partnerskap av det här slaget.

30 Business Anti-Corruption Portal, <https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/>.

31 OECD: Inventory of OECD Integrity and Anti-Corruption Related Data, http://www.oecd.org/cleangovbiz/Inventory_of_Integrity_and_Anti-Corruption_Related_Data.pdf. Nedladdat 12.8.2019.

Den regulativa miljön

Att man driver verksamhet i en starkt reglerad bransch, där man behöver tillstånd från regeringen eller andra myndigheter, kan i vissa länder medföra risk för korruption. Olje- och gasbranschen, gruvbranschen, energiproduktion och -överföring eller läkemedelsförsörjning och hälsovård kan vara exempel på sådana branscher.

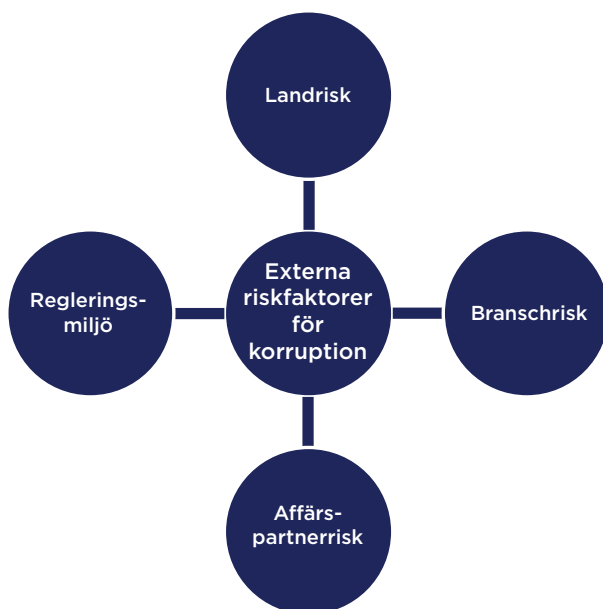

Bild 2. Externa riskfaktorer i anslutning till korruption

Vilka är de interna riskfaktorerna i anslutning till korruption?

Företagets struktur

Företagets struktur och de parter som hör samman med dem bör utredas noggrant för att man ska få en klar bild av företagets aktieägare och av de personer och grupper som är knutna till företaget. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid dotterbolag och andra som inte driver verksamhet direkt underställda företagets ledning eller vars bestämmanderätt har delats.

Företagets organisation

Är företagets organisation centraliserad eller decentraliserad? Har företaget filialer? Om delar av koncernen finns utanför Finland eller om deras rapporteringsskyldighet är begränsad, är risken större.

Ledning och förvaltningssed

Om företagets ledning och/eller förvaltningsorgan finns utanför Finland, är det viktigt att fästa särskild uppmärksamhet vid förfaringssätten för korruptionsbekämpning.

Tidigare klagomål, tvister och externa undersökningar

Om företaget har aktuella eller tidigare juridiska program, bör deras effekter och återkommande karaktär analyseras (med stöd av juridiska experter inom eller utanför företaget).

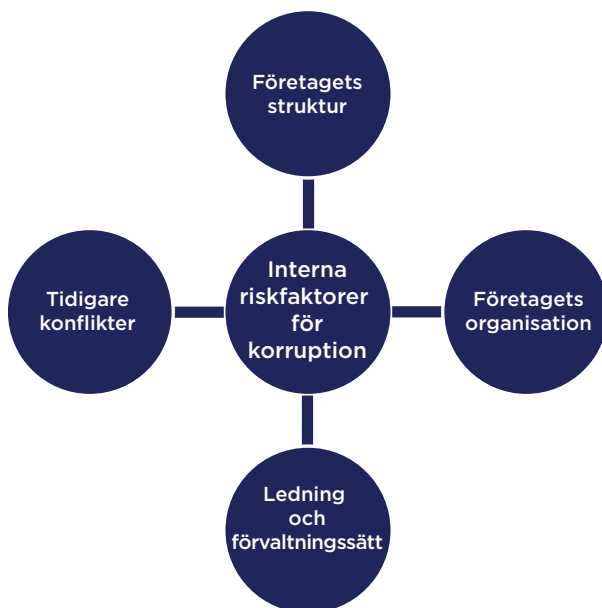

Bild 3. Riskfaktorer i anslutning till intern korruption

Efter en bedömning av de viktigaste riskfaktorerna ska man bedöma sannolikheten för att riskerna realiserar och eventuella följder av det. På det sättet är det möjligt att specificera och vidta tillbörliga riskbegränsande åtgärder och att följa upp hur åtgärderna fungerar.

Hur företaget hanterar identifierade risker och minskar dem beror på företagets struktur och organisation. Enligt risken kan man välja en centraliserad eller decentraliserad approach. Det rekommenderas emellertid att ledningen håller kontroll över de tredje parter som företaget har att göra med. Ledningen ska följa upp identiteten hos dessa tredje parter, hur de förbinder sig till villkoren och vilka summor som betalas till dem.

Ledningen ska också ha tillgång till behövliga verktyg för övervakningen av åtgärderna mot korruption, inbegripet verksamhetsreglerna (se nästa avsnitt), en strikt intern kontroll av förfaringssätten och ett väl organiserat rapporteringssystem.

2.5 Att utarbeta verksamhetsanvisningar

Företagets verksamhetsanvisningar är ett dokument som fastställer standarderna för företagets självreglering. Företaget kan också kalla sina verksamhetsanvisningar något annat, t.ex. ”etiska anvisningar” eller ”företagets värderingar”, men det påverkar inte dokumentets betydelse eftersom det är innehållet, inte namnet som är det väsentliga. Företaget kan ha verksamhetsanvisningar för den interna verksamheten och verksamhetsanvisningar som de ber tredje parter, som leverantörer, att iaktta.

Verksamhetsanvisningarna är ryggraden som uttrycker styrelsens och ledningens engagemang i den etiska verksamheten. Dessutom innehåller verksamhetsanvisningarna rekommendationer för företagets viktigaste intressentgrupper. Verksamhetsanvisningarna syftar till att vara ett regelverk som utvecklas fortlöpande och som fäster arbetstagarnas, företrädarnas och tredje parters uppmärksamhet vid adekvata frågor och fungerar som ett rättesnöre i det dagliga arbetet. Syftet med verksamhetsanvisningarna är inte att vara ett tvingande medel.

Eftersom denna handledning behandlar bekämpning av korruption tar vi inte upp andra omständigheter som kan inkluderas i verksamhetsanvisningarna (dessa andra omständigheter beskrivs i avsnitt 2.2 i handledningen).

I verksamhetsanvisningarna är utgångspunkten för en etisk affärsverksamhet att lagar och föreskrifter samt FN:s, OECD:s och ILO:s standarder iakttas i de länder där företaget driver verksamhet, i synnerhet i fråga om korruptionsbekämpning, konkurrens och anställningsvillkor. Verksamhet som strider mot lag kan ha allvarliga följder för företagen och deras arbetstagare. Därför är det viktigt att företagen känner tillräckligt bra till bestämmelserna för att kunna iaktta dem.

Anvisningar för utarbetandet

- följ alltid Finlands lag samt i utlandet även den lokala lagstiftningen i mållandet (i alla områden som företagets verksamhet sträcker sig till)
- ärliga och respektfulla affärsseder
- nolltolerans i fråga om korruption.

För att företaget uppriktigt ska kunna förbinda sig till verksamhetsanvisningarna, bör de utarbetas av personal från alla avdelningar. De som utarbetar anvisningarna bör företräda olika yrken, kulturer och utbildningsnivåer.

Företagets styrelse ansvarar för att verksamhetsanvisningar utarbetas, och styrelsen ska också fastställa dem. Under processen för utarbetandet måste den juridiska avdelningen och personalförvaltningen fatta flera beslut som vara förknippade med skillnader i personalens synsätt – dotterbolagens direktörer, marknadsföringsdirektörer, interna auditörer, bokförare, ekonomidirektörer och andra personer i företaget som dagligen påverkar företagets oberoende kan ha avvikande åsikter om vissa frågor.

Verksamhetsanvisningarna återspeglar företagets identitet och därför bör man inte låta utomstående experter skissera upp dem, förutom om dessa är insatta i företagets kultur. Ibland är det emellertid bra om företaget konsulterar t.ex. centralförbundet i sin bransch, ett branschförbundet eller en samarbetspartner som har verksamhet i samma bransch eller någon annan affärspartner.

Frågor som arbetstagarna bör ställa sig själva i situationer som väcker misstankar

- Är det här lagligt?
- Är det här etiskt?
- Är det här i linje med det etiska handlingsprogrammet?
- Blir det som jag gör ett exempel för andra?
- Skulle jag vilja att det här togs upp i medierna?
- Kan jag fråga råd av någon annan?
- Vad skulle min familj, mina vänner och kollegor tänka om det här?
- Kan det här påverka företagets aktieägare?
- Vilka krav ställs i det här landets lagstiftning och hurdant rättssystem har landet?

Om arbetstagaren misstänker att inte allt är i sin ordning, är det anledning att ta upp saken och diskutera med chefen, förtroendemannen på arbetsplatsen eller någon annan motsvarande person.

2.5.1 Bekämpning av all korruption

Av verksamhetsreglerna ska det tydligt framgå att alla direkta och indirekta former av korruption och alla osakliga påverkansmetoder är förbjudna för alla arbetstagare i företaget. Detta gäller särskilt i följande situationer:

Relationer till tjänstemän

Företagets affärsverksamhet kan förutsätta att man skapar relationer till tjänstemän eller företrädare för statsförvaltningen, såväl i hemlandet som utomlands. I relationerna till tjänstemän ska man dock inte ta till osakliga påverkansmetoder för att företagets intresse ska gynnas och prioriteras i stället för det allmänna intresset. Osakliga påverkansmetoder kan t.ex. handla om riklig traktering, att skapa beroende via tacksamhetsskuld eller att erbjuda tjänstemän eller deras närkrets olika slags förmåner.

Det bör också märkas att arbetstagare i offentligt ägda företag i vissa situationer kan tolkas som tjänstemän, ifall de utövar offentlig makt.

Relationer till kunder och leverantörer

Företagets relationer till kunder och leverantörer är ytterst viktiga. För varje enskild relation bör företaget se till att den inte strider mot företagets verksamhetsregler. Den som ansvarar för leverantörsrelationer ska förutsätta att alla leverantörer som företaget ingår avtal med ska förbinda sig till verksamhetsreglerna.

Gåvor och traktering

Även om gåvor och traktering ofta är avsedda att uttrycka artighet och gästfrihet och få gäster att känna sig välkomna, kan de också användas som korrupsionsmetoder. Därför kan traktering som i ett land betraktas som en självklarhet vara illegal i ett annat land.

Gåvor är föremål som ges bort eller ibland till och med pengar. I affärlivet ger företag gåvor till sina kunder eller affärspartner för att stärka banden.

Om en gåva är oskäligt stor i förhållande till sociala normer och seder, kan den vara korrupsion i syfte att åstadkomma en moral skyldighet att göra en gentjänst. Regelbundna och rikliga gåvor skapar ett klimat där gåvomottagaren enkelt favoriserar gåvogivaren i beslutsfattandet.

Traktering avser att man underhåller gäster t.ex. genom att bjuda dem på middag eller biljetter till ett idrotts- eller kulturevenemang, kanske till och med så att man betalar kostnaderna för resor och inkvartering. Översvallande traktering kan likaså vara korrupsion.

Fyra grundprinciper om gåvor och traktering

- Arbetstagare får varken ta emot eller ge gåvor i situationer där gåvan kan påverka mottagarens omdöme eller beslut, eller om gåvan kan skapa en föreställning om att det kan gå så.
- Arbetstagare får ta emot eller bjuda på skäliga måltider och för situationen lämpliga gåvor med symboliskt värde. Ingen arbetstagare får ta emot eller erbjuda en gåva, en måltid eller traktering, om han eller hon misstänker ett det handlar om ett försök att påverka.
- Företaget ska definiera t.ex. i sina etiska verksamhetsanvisningar vad som avses med skälighet.
- Innan en gåva tas emot eller erbjuds ska arbetstagaren bedöma situationen och diskutera saken inom företaget.

I flera länder tillämpas strikta regler om hur mycket traktering tjänstemän tillåts ta emot. Företagen måste vara på det klara med dessa regler.

För att det ska vara lätt att tillämpa dessa principer bör företaget således fastställa så konkreta regler som möjligt om gåvor och traktering i sina etiska verksamhetsanvisningar. För tydlighetens skull är det bra att fastställa gränser i euro. Annars blir varje arbetstagare tvungen att från fall till fall pröva vad som är skäligt, och då uppstår en brokig praxis.

Intressekonflikter och dubbelroller

Intressekonflikter och dubbelroller är former av korruption som uppträder i situationer där en eller flera personer får förmåner vid utövandet av bestämmanderätten. Förmånen kan riktas till personen själv eller till dennes nära släkting eller vän. Denna form av korruption förekommer mycket ofta vid rekrytering av nära släktingar eller vänner eller vid upphandling om vänner eller släktingar favoriseras när företaget ska välja leverantör av produkter eller tjänster. Att favorisera betyder i det här sammanhanget att företaget anställer en person eller väljer en leverantör som inte är den bästa sökanden eller tillhandahållaren av produkter eller tjänster. Favorisering är således inte förenligt med företagets intresse. En dubbelroll betyder återigen att samma person både är beslutsfattare och den som får nytta i två olika organisationer, mellan vilka det finns tillsyn eller upphandling. En person i dubbelroll bör känna igen i vilka situationer det kan uppkomma en intressekonflikt eller ett intryck av en sådan, och avhålla sig från att delta i beslutsfattandet.

Enligt internationella handelskammarens regler för bekämpning av korruption³² bör företagen följa upp och reglera verkliga eller potentiella intressekonflikter eller situationer som kan framstå som intressekonflikter och där företagets direktör, tjänsteman, arbetstagare eller företrädare är delaktig. Anvisningarna förbjuder också att man drar fördel av intressekonflikter mellan andra parter. I fråga om dubbelroller konstateras det i anvisningarna att om en person som tidigare arbetet i en offentlig tjänst får en ny uppgift eller ett nytt arbete i ett företag som har direkt koppling till det offentliga väsendet i fråga, bör en skälig paus hållas mellan den tidigare tjänsten och den nya uppgiften.

Ekonomisk rapportering

Tillförlitligheten hos den ekonomiska rapporteringen är en väsentlig del av en lagenlig, hederlig och effektiv företagsadministration. Företaget är skyldigt att säkerställa att bokföringen är tillförlitlig och komplett, och att den är förenlig med tillämpliga bestämmelser och företagets interna praxis. I Finland bör även mindre företag välja en revisor, om två av följande gränsvärden överskrids: omsättning 200 000 euro, balansomslutning 100 000 euro och personal i genomsnitt över 3 personer. Revisorns uppgift är att granska bolagets bokföring, bokslut och

32 ICC (2011): ICC Rules on Combating Corruption, <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2011/10/ICC-Rules-on-Combating-Corruption-2011.pdf>. Nedladdat 5.4.2019.

förvaltning, och i revisionsberättelsen nämna om väsentliga olagligheter har uppdagats vid revisionen.³³ Om revisorn eller bokföraren upptäcker att kundens affärstransaktioner väcker misstankar, är de skyldiga att rapportera om dem till centralen för utredning av penningtvätt.³⁴ Företagets verkställande direktör ansvarar enligt lagen för att bokföringen är korrekt och företagets styrelse för övervakningen av bokföringen.³⁵

Ansvar för en klanderfri ekonomisk rapportering berör dock varje arbetstagare i företaget, inte enbart revisorerna, företrädarna för ekonomiförvaltningen och företagsledningen. En punktlig och lagenlig ekonomisk rapportering stöder företagets anseende och trovärdighet samt hjälper företaget att uppfylla kraven i lagar och föreskrifter.

Exempel på vanliga former av missbruk i anslutning till ekonomisk rapportering

- Arbetstagaren ansöker om och får ersättningar för kostnader som har uppkommit av att en förmån getts en tjänsteman eller personer som hör till tjänstemannens närmaste krets.
- Arbetstagaren lägger fram fakturor där det inte framgår klart och entydigt vad som debiteras på dem.
- Arbetstagaren överför företagets tillgångar till konton utanför företaget med hjälp av förfalskade eller överdimensionerade fakturor.
- Arbetstagaren har satt exceptionellt mycket pengar på att traktera utomstående.
- Det saknas pengar i den ekonomiska rapporteringen eller så har pengar influtit utan att arbetstagaren har meddelat eller motiverat pengarnas ursprung.

Ingen arbetstagare får någonsin agera bedrägligt eller oärligt i förhållande till företagets eller en tredje parts egendom, resurser, konton eller relationer. Hur fakturor godkänns är viktigt för förhindrandet av missbruk. Företaget bör t.ex. tänka på vem som övervakar vem, hur fakturorna godkänns, vem som har åtkomst till rapporteringssystemen, vem som spärrar användarrättigheter när en arbetstagare övergått till en annan organisation och vem som kan göra ändringar i leverantörernas kontonummer i rapporteringssystemet. Många risker kan undvikas när ingen kommer åt att agera ensam.³⁶ Arbetstagarna är skyldiga att ge så exakta och fullständiga uppgif-

33 Revisionslag (1141/2015), <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20151141>. Nedladdat 13.8.2019.

34 Lag om förhindrande av penningtvätt och av finansiering av terrorism (444/2017), <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2017/20170444>. Nedladdat 13.8.2019.

35 Aktiebolagslag (624/2006), <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2006/20060624>. Nedladdat 13.8.2019.

36 Profiitti (2/2019): Forensiikan Charlien enkelti, <https://www.suomentilintarkastajat.fi/julkaisut/profiitti-talous-tilintarkastus-lehti>. Nedladdat 13.8.2019.

ter som möjligt om sina åtgärder och sin kommunikation. Att begå misstag är mänskligt. Som överträdelse av verksamhetsreglerna ska man därför bara betrakta avsiktliga gärningar som syftar till att fördunkla transaktioner eller bokföra dem felaktigt eller förfalska bokföringen.

2.5.2 Hantering av överträdelser av verksamhetsreglerna

En direktör eller en arbetstagare som upptäckt eller misstänker oetisk eller illegal verksamhet ska kunna rapportera om saken till sin chef eller fråga råd utan att riskera bli klandrad eller bestraffad. Därför ska direktören eller arbetstagaren kunna kontakta sin närmaste chef, en direktör som han eller hon känner förtroende för, juridiska avdelningen eller personalförvaltningen.

En anmälan som görs i god tro ska vara ärlig och exakt, och den ska göras i ett så tidigt skede som möjligt. Därefter ansvarar företaget för handläggningen av problemet: företaget ska vidta behövliga åtgärder för att problemet inte ska leda till lagbrott eller till att arbetstagarnas hälsa och säkerhet äventyras eller företagets namn skadas. Man bör också tänka på att det håller på att komma nya bestämmelser om rapporteringskanaler och skydd för den som rapporterar (se sidan 14).

Disciplinära åtgärder

Av verksamhetsreglerna ska det klart framgå att alla som arbetar i företaget – direktörerna, cheferna och arbetstagarna, ska iaktta verksamhetsanvisningarna och att överträdelser kan leda till straffpåföljder. I reglerna är det också viktigt att entydigt fastställa att inga avvikelser tillåts och att inga privilegier eller ansvarsfriheter beviljas på den här punkten.

Om det sker en överträdelse av en bestämmelse i verksamhetsstadgan, ska ledningen vidta tillbörliga disciplinära åtgärder för att rätta till situationen. Åtgärderna ska vara av varnande karaktär och sättas i rätt proportion till överträdelsen. Om återkommande överträdelser upptäcks, ska behövliga åtgärder vidtas för att förhindra dessa. Vid grova och återkommande överträdelser, som kan ge företagets anseende allvarliga skador, kan den skyldiga personens och dennes närmaste chef sägas upp som straff.

2.5.3 Förfaranden för ledningen

Regelbunden intern kommunikation

Företaget ska regelbundet informera internt om att skriftliga regler om etiska frågor och överensstämmelse med kraven tillämpas i företaget. Varje enskild arbetstagare ska klart och enkelt kunna redogöra för de viktigaste tänkesätten i reglerna. ”Inga mutor”, ”konkurrenslagstiftningen ska iakttas”, ”prioritera företagets intresse framom dina egna intressen när du fattar beslut i ditt yrke”, osv.

Regelbunden kommunikation kring innehållet i verksamhetsreglerna eller om ändringar som skett i olika föreskrifter är ett säkert sätt att upprätthålla medvetenheten om vikten av att uppfylla kraven, året runt. Detta är särskilt viktigt för dem som arbetar med uppgifter av känslig natur. Repetition är kunskapens moder. Genom att repetera reglerna uttrycker företaget också sitt fortlöpande engagemang i etiska verksamhetsformer och sin vilja att uppmuntra arbetstagare och affärspartner att agera på en etiskt hög nivå.

Utbildning och spridning av kunskap

Genom att utbilda sina arbetstagare och affärspartner kan företaget bäst skydda sig mot risker som knyter an till korruption och etik. Regleringen kring affärsverksamhet och internationell handel blir allt mer komplicerad och därför är utbildning det bästa sättet att förmedla vikten av överensstämmelse med kraven till personalen, affärspartner och andra samarbetspartner.

Efter genomgången utbildning bör varje deltagare vara införstådd med företagets etiska principer och program för överensstämmelse med kraven, och också med det eget ansvaret för att principerna och programmet ska verkställas. Dessutom ska deltagarna få tillräckligt med handledning i hur man ska göra i riskutsatta situationer. Syftet är att samordna företagets affärsverksamhet, verksamhetsreglerna och lagbestämmelserna.

För att utbildningen ska vara effektiv borde den omfatta situationer ur det verkliga livet där deltagarna ska lära sig handla på rätt sätt. Alla teoretiska frågor bör belysas med konkreta exempel från fältet. När deltagarna dessutom ges tillfälle att öppet diskutera sina erfarenheter, fungerar utbildningen samtidigt som ett verktyg för riskbedömningen i företaget och hjälper vid behov till att förankra nya verksamhetsätt.

I affärsmiljöer där oetiska förfaranden betraktas som normala kan det i det praktiska arbetslivet vara svårare än väntat att undvika icke-önskat beteende. Sådana situationer kan t.ex. höra samman med mutor, oetiska begäranden eller att man motsätter sig utpressning, vägrar skapa hemliga konton, avvisar betänkliga gåvor eller moraliskt tvivelaktig traktering eller avhåller sig från att ge illegalt politiskt stöd. En utbildning som bygger på konkreta exempel hjälper personalen att agera enligt anvisningarna även i situationer av det här slaget.

Övervakning och självutvärdering

Ledningen har till uppgift att informera arbetstagare och affärspartner om korruptionsbekämpningslagstiftningen och standarderna i de länder där företaget har verksamhet. Ledningen är också skyldig att säkerställa att företagets verksamhetsätt är förenliga med dessa lagar och standarder. Ledningen ska vidare övervaka effektiviteten i verksamhetsätten.

En person som utsetts ansvar för etiska frågor och överensstämmelsen med kraven rapporterar till cheferna i olika situationer, särskilt om företagets förfaringsätt förändras eller om det finns behov av

att följa upp hur de efterlevs. Hur verkningsfulla och belastande dessa uppgifter är beror på omfattningen av den ansvariges uppgifter och hur mycket resurser som personen har till sitt förfogande.

En lämplig kombination av övervakning och regelbunden självutvärdering bygger upp och stärker förtroende för programmet för etik och överensstämmelse med kraven.

2.5.4 Övervakning av tredje parter

Agenter, mellanhänder och andra tredje parter

Tredje parter till företaget är aktörer som levererar varor eller tjänster till företaget. Exempel på tredje parter är agenter, affärsutvecklingskonsulter, handelsrepresentanter, mångbranschkonsulter, återförsäljare, underleverantörer, franchisingföretagare, jurister, bokförfattare, varu- och materialleverantörer, partner med vilka företaget har bildat ett team, företagare i samföretag osv. Tredje parter kan uppträda i företagets namn vid marknadsförings-, sälj- eller avtalsförhandlingar eller i ansökningar om licenser eller andra tillstånd, eller i vilka som helst andra uppgifter som gynnar företaget. Tredje parter kan också ingå som underleverantörer i leveranskedjor.

Alla dessa tredje parter utgör en risk i företagen. Den risk som förknippas med en tredje part kan bero på att parten eller en nära släkting till parten företräder statsförvaltningen eller att parten har band till offentliga bolag eller motsvarande inrättningar. Andra risker kan uppkomma i relationerna mellan olika parter eller i sätten med vilka en tredje part håller kontakt med ovan nämnda aktörer på den offentliga sektorn.

Avtalet mellan företaget och dess representanter specificerar i allmänhet att företaget ansvarar för sina representanters förehavanden när de företräder företaget. Därtill gör korruptionsförbjudande, gränsöverskridande normer att ansvaret också sträcker sig till andra personer, särskilt tjänsteleverantörer. De juridiska riskerna kan begränsas i huvudsak genom förebyggande åtgärder och att man identifierar bedrägliga betalningar från affärspartner.

Riskkartläggning

Det är ofta svårt att börja tillämpa riskkartläggning i form av företagsbesiktning (dvs. ”skäligen aktsamhet” eller ”due diligence”) eftersom metoden upplevs som ökad byråkrati. Det händer att också de som arbetar tillsammans med företaget av den anledningen motsätter sig en kartläggning, även om de förstår vikten av en sådan och vill samarbeta.

Därför är det viktigt att klara mål ställs för varje skede av kartläggningen. Det är viktigt att företaget kan visa tredje parter, som kanske har en annan kulturell bakgrund och/eller är i en hög ställning, att denna metod med skäligen aktsamhet är företagets sedvanliga förfaringsätt, och inget tecken på misstro.

Kartläggningen ska vara flexibel och i proportion till den risk som förknippas med företagets eller den tredje partens omvärld, kvaliteten på samarbetsrelationerna eller företagets eller den tredje partens verksamhet. Målet är att kunna påvisa att företaget har fäst uppmärksamhet vid alla korruptionsrisker som förekommer i relationen mellan parterna och att företaget har vidtagit skäligen åtgärder för att kontrollera och avhjälpa dessa risker.

Den som gör kartläggningen är oftast den i företaget som först kommer i beröring med den tredje parten och som därför kan besvara följande frågor:

- Vilket behov i företaget kan den här tredje parten tillgodose?
- Hur identifierades parten?
- Hurdan kommersiell och teknisk kunskap har parten?
- Vad är den kommersiella grunden för formen och mängden på den ersättning som betalas till parten?

Viktiga dokument som samlas in av den som gör kartläggningen:

Kommersiella uppgifter: kopior av alla mottagna dokument, inbegripet relevanta registreringsintyg.

Uppgifter om ägare: finns det tjänstemän eller liknande bland företagets aktieägare eller direktörer?

Uppgifter om överensstämmelse med kraven: verksamhetsregler, certifikat och andra motsvarande dokument.

De viktigaste uppgifterna i riskkartläggningen

- Inhämta så exakt information som möjligt. Sträva efter att komplettera uppgifter som saknas.
- Kontrollera om det förekommer motstridigheter i uppgifterna.
- Kontrollera att den tredje parten och dess högsta ledning och aktieägare inte är på någon sanktionslista³⁷ och inte heller finns upptagna i databaser som innehåller pågående tvister eller tvister i det förgångna.
- Kontrollera att avtalet är förenligt med kraven i det egna landets lagstiftning.
- Fråga vid behov råd av andra experter, kunder eller företag.
- Inkludera klausuler om förenlighet med krav och etik samt betalningsvillkor i avtalet.

37 Internationella sanktioner innebär att ekonomiskt eller kommersiellt samarbete och till exempel kommunikationsförbindelser eller diplomatiska förbindelser med en viss stat eller vissa grupper begränsas eller förbjuds. Enskilda personer kan också vara på en sanktionslista. Urvalet av sanktionsmetoder omfattar bland annat import- och exportrestriktioner, finansiella sanktioner och reserestriktioner. Läs mer på utrikesministeriets webbplats: <https://um.fi/internationella-sanktioner>. Nedladdat 2.4.2019.

Dessa uppgifter utnyttjas för kartläggningen. Kartläggningen kan göras av en person eller av ett team av företagets arbetstagare. Om kartläggningen görs av en person är det bra att i förväg tänka på hur personens oberoende ska säkerställas. Följande uppgifter ska utredas:

- tidigare relationer mellan den tredje parten och företaget (särskilt omfattningen av eventuella tidigare avtal, alla betalningar som tidigare gjorts till den tredje parten och totalbeloppet av alla avtal som parten har med företaget)
- den tredje partens bakgrund och anseende
- den ersättning som man planerar att betala till den tredje parten ska jämföras med företagets interna anvisningar och med eventuella, tillgängliga externa källor.

De viktigaste uppgifterna i riskkartläggningen

Den tredje parten kan också stå för sin del av kartläggningen genom att fylla i en blankett med frågor och lämna in dokument, försäkran och garantier om sig själv och sina affärsrutiner och därigenom förbinda sig att handla på tillbörligt sätt i fortsättningen:

- basuppgifter om den tredje parten och dess egenskaper (t.ex. högsta ledningen, lokaler, personal, produktfamiljer samt verksamhetens natur och historia)
- innehav och andra andelar (t.ex. andra företag som är den tredje partens intressentföretag eller som den tredje parten företräder, äger eller har bestämmande inflytande i)
- juridisk ställning (t.ex. uppgifter om att den tredje partens ägare, direktörer eller arbetstagare är eller har varit tjänstemän)
- övriga band till tjänstemän (t.ex. släktskap eller andra relationer)
- finansiella uppgifter
- aktuella eller tidigare rättshandlingar som hör samman med den tredje partens verksamhet
- uppgifter om aktuella eller tidigare juridiska utredningar, straff, förbud eller domar som med stöd av lokal eller utländsk strafflagstiftning har meddelats för korruption, penningtvätt eller brott mot företagslagstiftningen
- affärsreferenser (på den här punkten bör man beakta eventuella restriktioner som ställs i den lokala lagstiftningen, t.ex. om konfidentialiteten i uppgifterna om den tredje partens arbetstagare).

Företagen kan också samla information från andra externa källor, exempelvis genom att:

- kontakta den tredje partens referenser (t.ex. banker och affärspartner)
- undersöka artiklar i lokala medier och offentligt tillgängliga informationskällor, utan att förglömma källkritiken
- forska i databaser på nätet eller begära rapporter av oberoende tjänsteleverantörer som samlar in ekonomiska uppgifter och andra uppgifter om företag
- undersöka databaser som underhålls av myndigheterna och kontrollera om parterna är föremål för sanktioner

- anlita ett företag som specialiserat sig på förhandsgranskningar
- be en lokal, juridisk expert ge sin syn på huruvida avtalet mellan företaget och den tredje parten är förenligt med den lokala lagstiftningen och hurdana villkor som behövs i avtalet
- samla in uppgifter från oberoende källor och granska dem.

2.5.5 Hantering av villkoren i affärsrelationer

När två affärspartner undertecknar ett avtal uppkommer en skriftlig förbindelse där parterna bland annat förbinder sig att iaktta gällande korruptionsbekämpningslagar³⁸ och parternas verksamhetsregler under hela avtalstiden. Genom att underteckna avtalet bekräftar också vardera parten att man aldrig har idkat verksamhet som står i strid med avtalsvillkoren.

Ett undertecknat avtal är inte enbart en förvaltningsmässig formalitet (t.ex. om en affärspartner förhåller sig avvisande till villkoren i avtalet kan det i sig vara ett varningstecken), utan avtalet ger skydd vid eventuella tvister och fungerar som grund för åtgärder vid överträdelser, t.ex. för att stoppa betalningar, säga upp avtalet, göra anmälan till myndigheterna osv.

Klausul om bekämpning av korruption

Även om man skulle ha kontrollerat partnerkandidatens referenser måste kontinuiteten i avtalsförhållandet säkerställas. När en klausul om korruptionsbekämpning skrivs in i avtalet bidrar det till att skydda företagets integritet och säkerställa att det vid verkställandet av avtalet inte uppkommer korruption eller annan bedräglig verksamhet som företaget ens indirekt kan betraktas som ansvarigt för.

I det här skedet av förhandlingarna rekommenderas det att man tillämpar den opartiska klausulen som tagits fram av Internationella handelskammaren (ICC). Klausulen kallas ICC:s klausul om korruptionsbekämpning³⁹.

Som bilaga till denna handledning finns ett konkret exempel på en klausul om korruptionsbekämpning som kan inkluderas i ett avtal.

38 Nationella lagar i Finland: <https://korruptiontorijunta.fi/sv/nationell-lagstiftning>. Nedladdat 1.4.2019

39 ICC (2012), ICC Anti-Corruption Clause. Finns på adressen <https://iccwbo.org/publication/icc-anti-corruption-clause/>

ICC:s klausul om korruptionsbekämpning

TVÅ HÖRNSTENAR

1. Parterna uttrycker klart att de förbinder sig till korruptionsbekämpning inom ramen för avtalsförhållandet.
2. Vilja att åstadkomma ömsesidigt förtroende för hela avtalsperioden och på det sättet förhindra avtalsbrott.

TRE ALTERNATIV

Alternativ 1:

Klausul i komprimerad form som hänvisar till del I i Internationella handelskammarens regler för bekämpning av korruption (2011)⁴⁰, där man anger orsakerna till förbudet mot korruption.

Alternativ 2:

I avtalet inkluderas hela texten i del II av Internationella handelskammarens regler för bekämpning av korruption (2011), vilket gör parternas engagemang mycket entydigt och därför är det bästa alternati-vet för långvariga och komplexa avtal.

Alternativ 3:

Detta alternativ grundar sig på ett annat slags engagemang. Parterna meddelar att de i sina företag har startat (eller avser starta) ett antikorrupsionsprogram som är förenligt med Internationella handels-kammarens regler för bekämpning av korruption (2011).

2.6 Information till företag, kunder och intressentgrupper

Kommunikation inom företaget

Enbart det att man inför ett etiskt handlingsprogram räcker inte till för att förändra företagskulturen. Det kan hända att ledningen börjar förlita sig på att det etiska handlingsprogrammet i sig räcker till för en attitydförändring bland arbetstagarna. Även om handlingsprogrammet är viktigt behöver det få stöd av den interna kommunikationen och av åtgärder som vidtas av personaladministrationen. Övergången till etiska affärsseder förbättrar företagets framtidsutsikter på lång sikt och ökar personalens kompetens.

40 ICC (2011), Internationella handelskammarens regler för bekämpning av korruption.

Kundkommunikation

Det händer att företagen bävar för kundbortfall om de informerar sina kunder om ett nytt etiskt handlingsprogram och om vilka följder det kan ha för tidigare arrangemang. Det är möjligt att företagets ställning försämras om en viktig förhandlingsprocess pågår. Även om det kan förefalla mer förnuftigt att invänta rätt ögonblick har praktiska erfarenheter visat, att om företagets produkter är tillräckligt unika och affärsrelationerna tas seriöst, kan företaget behålla sina kunder.

Målet är att hålla strikt fast vid de nya reglerna men samtidigt vara artig och kunna behålla alla kunder trots vissa arrangemang.

Om en kund har dragit fördel av sådana arrangemang som företagets nya verksamhetsregler och program för överensstämmelse med kraven inte längre tillåter, ska detta tas upp klart och tydligt i förhandlingarna med kunden. Målet för förhandlingarna ska vara att hitta en lösning där kunden inte behöver känna sig obekvämt när han får höra att vissa tidigare arrangemang inte längre är möjliga. "Vårt företag vill fortsätta göra affärer med er och låta er vara konkurrenskraftiga, men vi godkänner inte längre mutor." Inga förhandlingar får föras om att minska mutorna eller begränsa de tidigare arrangemangen.

Vid övergången till ett etiskt hållbarare verksamhetssätt kan det vara bra att ta hjälp av juridiska experter för att man ska kunna säkerställa att de nuvarande avtalen mellan företaget och kunderna överensstämmer med kraven. Tidigare överenskommelser får inte utgöra något hinder för nya, sunda affärsrelationer.

Kommunikation med intressentgrupper och den stora allmänheten

Det är värt att berätta om lyckade korruptionsbekämpningsåtgärder för intressentgrupper och den stora allmänheten.

En fungerande kommunikation utåt stärker förtroendet för företagets etik och överensstämmelsen med kraven.

Det rekommenderas vidare att företagets korruptionsbekämpningsåtgärder ska vara i linje med företagets övriga åtgärder för en ansvarsfull verksamhet.

Det som företaget på ett generellt plan vill kommunicera är att företagsledningen vill vara en pålitlig, stabil och långvarig samarbetspartner och att man har börjat tillämpa korruptionsbekämpningsanvisningar.

2.7 Effektiviteten i programmet bör säkerställas regelbundet

Risker som kanske vid allmänna bedömningar i företaget har identifierats och bedömts hota den etiska verksamheten och överensstämmelsen med kraven håller säkert streck vid tidpunkten för bedömningen. När det gått ett år kan det hända att riskerna har förändrats. Ett ännu sämre scenario är att en risk som felbedömts växer till ett hot eller blir ett verkligt problem.

Risker påverkas av många omständigheter:

- det politiska läget i företagets verksamhetsländer kan förändras, vilket leder till att lagstiftningen om etiken i företagsverksamheten skärps eller att en mer korruptionsexponerad omgivning växer fram
- de etiska standarderna i företagets bransch ändras
- företaget har förbundit sig till nya projekt eller beslutat att delta i nya anbudstävlingar
- säljnätverket måste ses över...

Effektiviteten i företagets etiska handlingsprogram och program för överensstämmelse med kraven kan säkerställas på tre sätt:

1. För det första bör programmet ses över regelbundet. Ju mer instabil och oförutsägbar företagets omvärld är, desto större är riskerna för korruption. Då måste den som ansvarar för etiken och överensstämmelsen med kraven arbeta mer för att hålla det etiska handlingsprogrammet och programmet för överensstämmelse med kraven aktuella. Programmet ska granskas regelbundet och varje gång det sker förändringar i verksamhetsmiljön.
2. För det andra är det viktigt att bedöma vilka konsekvenser varje förändring som skett i företaget eller ekosystemet kan ha för korruptionsriskerna. Nya lagar och bestämmelser som gäller företagets verksamhet, nyanställda direktörer, nya aktieägare, expansion till nya marknader eller inrättande av nya uppgifter i företaget bör analyseras också med hänsyn till företagets etiska handlingsprogram och program för överensstämmelse med kraven.
3. För det tredje ska man kunna dra slutsatser utifrån ett register över överträdelser av det etiska handlingsprogrammet eller programmet för överensstämmelse med kraven. Den som ansvarar för det etiska programmet och programmet för överensstämmelse med kraven och cheferna ska ordna regelbundna självutvärderingar av hur överensstämmelsen med kraven har uppfyllts.

Vad händer nu?

3

Grattis, du har kommit till slutet av handledningen! Den var rätt så späckad med information.
Hur vore det bra att gå vidare?

1

Gör ett offentligt åtagande om att ditt företag bekämpar korruption. Engagera ledningen, personalen och affärspartnerna i åtagandet och förbind dig också själv till det.

2

Gör en kartläggning av vilka korruptionsrelaterade risker är väsentliga för ditt företags affärsverksamhet.

3

Utarbeta ett etiskt handlingsprogram utifrån riskkartläggningen. Syftet med programmet är att förhindra, upptäcka och reagera. Publicera programmet.

4

Ge personalen utbildning i vad handlingsprogrammet innebär i praktiken – i det dagliga arbetet, i olika situationer.

5

Skapa en konfidentiell rapporteringskanal som personer som upptäckt oetisk eller illegal verksamhet kan använda för att rapportera om detta, utan rädsla för att bli bestraffade. Handlägg inkomna anmälningar på ett sakligt sätt.

6

Definiera och informera om hurdana åtgärder företaget vidtar vid överträdelse av verksamhetsanvisningarna.

7

Bedöm och följ regelbundet upp om programmet behöver uppdateras och gör behövliga uppdateringar jämte alla föregående steg.

8

Anlita utomstående sakkunskap vid behov.

OM PROBLEM UPPSTÅR

Ibland kan saker gå fel trots bra förberedelser i förväg. Då är det bra att veta vem man kan kontakta. Om du befinner dig utomlands, kontakta Finlands beskickning i det land där problemet uppträder. Handelskamrarna kan också ge viktiga upplysningar.

Om du vill anmäla bedrägeri särskilt inom Europeiska unionen, kontakta Europeiska byrån för bedrägeribekämpning OLAF. OLAF har en särskild webbsida för anmälning av bedrägerier: https://ec.europa.eu/anti-fraud/olaf-and-you/report-fraud_sv.

Om du vill rapportera osakligheter som försiggår i Finland, kontakta någon av följande beroende på ärendets natur:

Myndighet	Ärende	Länk
Polisen	Observation av misstänkt korruption	https://www.poliisi.fi/nattips
Utrikesministeriet	Misstankar om att utvecklings-samarbete missbrukas	https://vaarinkayttoilmoitus.fi/#/?lang=sv
Konkurrens- och konsumentverket	Misstankar om kartell, någon annan konkurrensbegränsning eller olaglig upphandling	https://kuti.kkv.fi/Kutiweb/Kilpailu/Ilmoitus.aspx?k=2
Justitieombudsmannen	Korruptionsanmälningar som gäller myndigheter eller tjänstemän	https://www.oikeusasiamies.fi/sv/web/guest/klagomal-hos-jo

Bra källor till information

- Justitieministeriets webbtjänst <https://antikorruption.fi> innehåller information och verktyg för korruptionsbekämpning.
- Global Compact: A Guide for Anti-Corruption Risk Assessment (2013): <https://www.unglobalcompact.org/library/411>
- Global Compact: Fighting Corruption in the Supply Chain: A Guide for Customers and Suppliers (2016), <https://www.unglobalcompact.org/library/153>
- Global Compact: Linking Human Rights and Anti-Corruption Compliance (2016) , <https://www.unglobalcompact.org/library/5011>
- ICC Anti-corruption Third Party Due Diligence: A Guide for Small- and Medium-sized Enterprises (2015), <https://iccwbo.org/publication/icc-anti-corruption-third-party-due-diligence>
- Kommunförbundet: Korruption och etik, <https://www.kommunforbundet.fi/juridik/kommunens-organ-och-ledning/korruption-och-etik>
- OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeet vastuulliseen liiketoimintaan (2019), <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-421-1>
- RL 19.12.1889/39. 2019. Strafflag. Publicerad i justitieministeriets webbtjänst Finlex (Lagstiftning – Uppdaterad lagstiftning, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L16>
- Transparency International (2008): Business Principles for Countering Bribery – Small and medium enterprise (SME) edition, https://www.transparency.org/whatwedo/tools/business_principles_for_countering_bribery_sme_edition/1
- Finansministeriet: Arvot arjessa – virkamiehen etiikka (2005), <https://bit.ly/2m7qpAM>

Bilaga 1

Exempel på klausul om korruptionsbekämpning

Stycke 1

Den dag Avtalet träder i kraft försäkrar vardera Parten, att Parten eller dess direktörer, tjänstemän eller arbetstagare inte har erbjudit, lovat, gett, befullmäktigat, begärt eller godkänt någon som helst olämplig penningmässig eller annan förmån (och inte heller antytt att de gör eller kan komma att göra så i framtiden) i anslutning till Avtalet och att Parten har vidtagit skäligen åtgärder för att förhindra sina underleverantörer, agenter och övriga tredje parter, i vilka Parten har bestämmanderätt eller bestämmande inflytande, att göra så..

Stycke 2

Parterna förbinder sig i och med Avtalet och under hela dess giltighetstid att iaktta följande föreskrifter och med skäligen åtgärder säkerställa att även deras underleverantörer, agenter och övriga tredje parter, i vilka Parten har bestämmanderätt eller bestämmande inflytande, iakttar följande:

Stycke 2.1

Parterna förbjuder nedan nämnda förfaringsätt, vid varje tillfälle och i alla former, i samarbete med följande:

- en offentlig tjänsteman på internationell, nationell eller lokal nivå
- ett politiskt parti, en partiledare eller en kandidat till politisk position
- en direktör, chef eller arbetstagare hos den andra Parten

Oavsett om dessa förfaringsätt är direkta eller indirekta, eller genomförs av tredje part:

- a. Med mutor avses erbjudande, löfte, givande, befullmäktigande eller mottagande av varje otillbörlig penningmässig eller annan förmån till, från eller av någon av de personer som förtecknas ovan eller någon annan i syfte att erhålla eller behålla en affärsmässig eller annan otillbörlig förmån, t.ex. i samband med offentlig eller privat anbudstävling, myndighetstillstånd, beskattning, förtullning, rättsliga åtgärder och rättegångar.

Mutor förknippas ofta med följande:

- i. återförandet av någon del av avtalad betalning till regeringstjänstemän, partitjänstemän eller till den andra avtalspartens anställda, deras anhöriga, vänner eller affärspartner
 - ii. utnyttjandet av mellanhänder som t.ex. ombud, underleverantörer, konsulter eller annan tredje part för att kanalisera betalningar till regerings- eller partitjänstemän eller till den andra avtalspartens anställda, deras släktingar, vänner eller affärskontakter.
- b. Utpressning eller en oetisk begäran är krav på muta, oavsett om den är förenad med hot eller inte. Vardera Parten motsätter sig varje försök till utpressning eller oetisk begäran och uppmanas att rapportera sådana försök genom tillgängliga formella eller informella rapporteringsmekanismer, såvida inte sådan rapportering under rådande omständigheter är att anse som kontraproduktiv.
- c. Missbruk av inflytande avser erbjudande av eller begäran om en otillbörlig förmån för att utöva en oegentlig, verklig, eller förmodad påverkan med syfte att från en offentlig tjänsteman erhålla en otillbörlig fördel för initiativtagaren till handlingen eller för någon annan person.
- d. Penningtvätt avser att man döljer eller maskerar av det olagliga ursprunget, källan, belägenheten, överlåtelsen, rörelserna eller ägarförhållandena i anslutning till egenskap som erhållits vid korruption, i vetskap om att egendomen utgör vinning av ett brott.

I denna ICC:s klausul om korruptionsbekämpning omfattar termerna ”korruption” och ”korrupta förfaringsätt” mutor, utpressning eller oetisk begäran, missbruk av inflytande liksom även tvätt av förmåner av dessa förfaringsätt.

Stycke 2.2

När det gäller tredje parter som är underkastade Parternas styrning eller bestämmande inflytande, inklusive agenter, affärsutvecklings konsulter, säljrepresentanter, tulltjänstemän, allmänna konsulter, återförsäljare, underleverantörer, franchisetagare, jurister, bokförare eller liknande mellanhänder, som agerar för Partens räkning i samband med marknadsföring eller försäljning, avtalsförhandlingar, anskaffning av eller ansökan om licenser, tillstånd eller

andra behörigheter, eller vilka som helst andra uppgifter som gynnar Parten eller som agerar som underleverantörer i leveranskedjan, ska Parten förfara enligt följande:

- Förbjuda tredje parter att varken engagera sig i eller att tolerera korruption.
- Förbjuda tredje parter att agera som kanal för korrupta förfaringsätt.
- Anställa tredje parter endast i den utsträckning som är lämplig för det regelbundna genomförandet av företagets verksamhet.
- Inte mer än rimlig ersättning får betalas till tredje parter för deras legitima tjänster.

Stycke 3

Om en Part till följd av utövandet av en granskningsrätt som eventuellt skrivits in i avtalet eller på annat sätt upptäcker, att det i den andra Partens bokföring finns bevis på att den andra Parten i betydande omfattning eller upprepade gånger gör sig skyldig till överträdelse av det som beskrivits i stycke 2.1 och 2.2, ska den Part som upptäckt överträdelserna meddela den andra Parten om detta och yrka på att den andra Parten vidtar korrigerande åtgärder inom en rimlig tid och meddelar den Part som gjort upptäckterna att åtgärderna har vidtagits. Om den Part som gjort sig skyldig till överträdelse inte vidtar korrigerande åtgärder eller om korrigerande åtgärder inte är möjliga, kan Parten hänvisa till att Parten vid den tidpunkt när överträdelserna eller överträdelserna upptäcktes redan hade infört tillräckliga korruptionsbekämpningsmetoder på det sätt som beskrivs i artikel 10 i ICC:s regler för bekämpning av korruption 2011 och att dessa metoder har anpassats till Partens verksamhetsmiljö och att man med hjälp av dem kan upptäcka korruption och främja en etisk verksamhet i Partens organisation.

Om inga korrigerande åtgärder vidtas eller om Parten inte på ett verkställbart sätt hänvisar till ovan nämnda omständigheter, kan den Part som upptäckte överträdelserna efter prövning antingen avbryta fullgörandet av avtalet eller häva avtalet, men alla avtalsbaserade betalnings-skyldigheter som uppkommit fram tills dess att verkställandet av avtalet avbryts eller avtalet hävs ska fullgöras i den omfattning tillämplig lag tillåter.

Stycke 4

Rätt att bestämma om avtalsmässiga följder som orsakas av försummelse att iaktta denna klausul om bekämpning av korruption, har den instans som ska avgöra en tvist som avses i villkoren i avtalet om lösning av tvister, vare sig den som ska lösa tvister är en skiljedomstol eller något annat organ för lösning av tvister.

Bilaga 2: Ordlista

Öppen korruption

Med öppen korruption avses korruption där någon betalar pengar eller erbjuder någon annan nytthet för att få en förmån som strider mot det allmänna intresset. Öppen korruption handlar det till exempel om i situationer där en person som blivit fast för fortkörning ger eller försöker ge polisen pengar för att undvika böter eller ett företag erbjuder en skidsemester på företagets stuga till tjänstemän som fattar ett upphandlingsbeslut i anslutning till företagets intresse. Öppen korruption kallas också vardagskorruption och gatukorruption.

Dubbelroll

En dubbelroll betyder att samma person både är beslutsfattare och den som får nytta i två olika organisationer, mellan vilka det finns tillsyn eller upphandling. En person i dubbelroll bör känna igen i vilka situationer det kan uppkomma en intressekonflikt eller ett intryck av en sådan, och avhålla sig från att delta i beslutsfattandet.

Strukturell korruption

Vid strukturell korruption används en offentlig organisation, t.ex. en kommun eller en stad, för att främja privata intressen på bekostnad av det allmänna intresset. Verksamheten är dolda avtal bakom kulisserna och kan även omfatta osaklig påverkan på beslutsfattandet, som riklig traktering eller att förmåner erbjuds beslutsfattare eller deras närkrets. Förfaringssätten i anslutning till strukturell korruption uppfattas inte som felaktiga, utan som acceptabla sätt som vunnit terräng i företaget under en längre tid, ”så brukar vi göra”. Förfaringssätten blir ett systematiskt drag i anslutning till organisationsstrukturen. Härav kommer benämningen strukturell korruption. Riskerna för sådan framträder ofta i gränssnittet mellan den offentliga och den privata sektorn.

Favorisering

Att favorisera betyder att företaget anställer en person eller väljer en leverantör som inte är den bästa sökanden eller tillhandahållaren av produkter eller tjänster. Favorisering är således inte förenligt med företagets intresse.

Guide online

<https://tem.fi/sv/publikationer>
eller
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi>

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet